

Svobodna Misel

GLASILO SLOVENSKE SEKCIJE SVOBODNE MISLI

Uredništvo in upravništvo Praga-Vinogradl, Češko.

Izhaja vsak mesec in stane 2:50 K.

Koledar svobodomislecev

1. N 1517 Luther objavi 95 verskih stavkov na cerkvenih vratih v Wittenbergu;
2. P Jožef II. odpravi l. 1781 podložništvo.
3. T r. 1794 Bryant Will., ameriški pesnik.
4. S u. 1847 Feliks Mendelssohn-Bartholdy, komponist.
5. Č r. 1495 Sachs Hans, nemški pesnik
6. P r. 1711 Senefelder Al., iznajditelj litografije; u. 1893 P. Čajkowskij, komponist.
7. S u. 1822 Berthollet, kemik; u. 1836 K. H. Mácha, češki pisatelj.
8. N 1620 bitka pri Beli gori pri Pragi.
9. P 1620 ustreljen Rob. Blum, avstrijski revolucionar.
10. T r. 1818 Iv. S. Turgenjev, ruski pisatelj.
11. S r. 1821 Fed. M. Dostojevski, ruski pisatelj.
12. Č 1809 Francozje odstranijo v Ljubljani z vseh javnih poslopij
13. P avstrijskega orla.
14. S u. 1716 G. Leibnitz, nem. modrosl.; u. 1847 J. Jungmann, češki jezikoslovec.
15. N u. 1671 Jan A. Komenský, češki pedagog.
16. P r. 1717 Jean Alembert, francoski pisatelj.
17. T u. 1858 Owen Robert, angleški socialist.
18. S u. 1855 Vörösmarty. Michal, madjarski pesnik.
19. Č u. 1828 Franc Schubert, komponist.
20. P r. 1739 Laharpe Jean, francoski pesnik.
21. S u. 1565 Jurij Agricola, nemški učenjak.
22. N r. 1800 Jules Bastide, francoski državnik.
23. P r. 1747 Žiga Zois, slovenski mecen.
24. T r. 1632 Spinoza Baruch, holandski modroslovec.
25. S u. 1906 Simon Gregorčič.
26. Č r. 1488 Sarto Andrea, italijanski slikar.
27. P u. 1855 Adam Mickiewicz, poljski pesnik.
28. S r. 1792 Viktor Cousin, francoski modroslovec.
29. N u. 1793 Beccaria Cesare, italjski pravnik.
30. P 1433 Konec husitske vojne.

Naša organizacija: Prva „Krajevna skupina slovenske sekcije S. M.“ se je ustanovila v Krškem dne 24. oktobra t. l. Ustanovni sestanek je sklical g. Janko Stare. Slednji je tudi voditelj te skupine. Zanimanje za to skupino je v Krškem veliko. Organiziranih svobodomiselnikov bi bilo še mnogo več, ko bi nekateri ne imeli strahu pred klerikalci. Tisti pa, ki so odkrito nastopili in se zavzeli za svobodomiselno gibanje, so nam porok, da bo S. M. v Krškem dobro vspevala. — Druga „Krajevna skupina slovenske sekcije S. M.“ je bila ustanovljena dne 6. novembra t. l. v Pragi. Na ustanovnem sestanku sta referirala Lotrič in Kisovec. Njiju poročili priobčujemo v S. M. Vršila se je zelo zanimiva, plodna debata, o kateri bomo tudi še poročali. Priglasilo se je takoj prvi večer nad 30 članov. Praška skupina hoče v prvi vrsti prirediti predavanja. Sodelovanje so obljubili voditelji češke in nemške sekcije S. M. v Pragi. Tako se bo nudila članom te skupine prilika, da se lahko temeljito izobrazijo, zlasti z najvažnejšimi zahtevami S. M. v Avstriji, namreč: S svobodno šolo, ločitvijo cerkve od države, razporoko. Za člana slovenske sekcije S. M. se lahko prikladi vsak bodisi direktno pri osrednjem pripravljalnem odboru S. M. v Pragi ali pa pri katerikoli krajevni skupini S. M. Letna članarina je 1.20 K; vsak organiziran naš pristaja dobi legitimacijo, ki velja za eno leto. — **Odznak S. M.** je mačeha; tej cvetici se pravi francosko „Pensée“, kar pomeni toliko kot misel, kot spomin, in mačeha ima pri Francozih isti pomen kot pri nas spominčica. Zaeno se pa francosko imenuje Svobodna Misel „Libre Pensée“. In ko se je v Franciji izvedla zakonita ločitev cerkve od države, so začeli francoski svobodomislci nositi splošno mačeha kot spomin na ta velevažni zgodovinsko-kulturni fakt. Mačeha je postala dandanes mednarodni znak vseh svobodomiselnikov. In pri današnjih naših razmerah je jako umestno, da tudi slovenski svobodomislci nosijo ta odznak, ki je pri nas vidno znamenje protikatoličanstva ravno radi tega, ker je to znak svobodomiselnikov. In pri nas je jako važno, da se povdarja protikatoličanstvo tudi na zunaj. Naroča se odznak pri uredništvu S. M. in stane po pošti sprejet 80 h. Najbolje je, če se jih naroči več skupaj. — Svoje somišljenike prosimo, da agitirajo za organizacijo S. M. in snujejo po možnosti krajevne skupine. Nadalje naj podpirajo svobodomiselno gibanje s tem, da razširjajo Svobodno Misel in pridobivajo novih naročnikov ter razširjajo naši brošuri „Krst sv. Vladimira“ in „Primož Trubar“.

Od uredništva: Počenši z 11. številom se tiska Svob. Misel v Kranju, ekspedira pa se v Ljubljani. *Uredništvo in upravnništvo pa ostane še nadalje v Pragi.* Zato naj se vsa pisma, rokopise, reklamacije, denarne pošiljatve pošiljajo še vedno na stari naslov: *Uredništvo, ozir. upravnništvo „Svobodne Misli“, Praga-Vlnogradi — Češko.* — Prosimo, da se nam pošilja liste in revije v zameno. Istotako knjige v oceno. — Svojim zaupnikom, ki so nam poslali kritične vesti iz svojega okrožja, srčna hvala. Kar ima splošen pomen, priobčimo ob priliki. Za nas same pa je to neprecenljive vrednosti, da vemo, kaka so tla v gotovem okrožju za Svobodno

Svobodna Misel

Glasiło slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja vsak mesec in stane 2.50 K.

Turška balada.

(1908.)

V ječo je pogledal jutra svit,
skozi mrežo svit zlat, tajnovit.

Paša se vzbudi, oči si mane
pa strni na stene gole, znane . . .

„Allah! Ali spet nov dan! Pokaj?
Kaj pomaga solnčni mi sijaj?

„Rajši v mrak peklenski, gosti, črni
ječo mojo, ves Stambul zagrni!

„In ti, Allah, mi pošiljaš dan?
Meni, ki tu živ sem pokopan?!

„Sultanu povedal sem resnico,
in zato me vrgel je v temnico.

„Koliko že let sem tu zaprt?
In odtod me reši sama smrt!

„Ta trinog na tronu stari, kruti!
Ta razbojnik podivjani, ljuti! . . .“

Paša vstane . . . Kaj je to — ta šum
tam pod oknom zunaj? . . . Čuj, ta hrum!

Ali Bospor buta ob bregove?
Morje se zaganja ob zidove?

Paša gleda . . . Sinja morska plan
mirna je pred njim . . . Najlepši dan

Čuj! Pred vrati slišijo se kriki!
Bržčas prišli ponj so že krvniki...

Ključ zaškriplje. Dver odprl zapah
je železno... Paša gleda plah...

„Živela svoboda zlata naša!
Tudi ti si zdaj svoboden, paša!

„Hej, udal se je despot, trinog!
Moč izvil mu narod je iz rok!

„Vsi svobodni! Ena smo družina!
Živela svobodna domovina!

„Ti med prvimi si bil razvil
prapor naš in zanj si se boril!

„Slišiš, kak' grmijo tam topovi?
Lepši čas oznanjajo nam novi!“

„Moj to dan je! Grmi, zmage grom!
Z vami, bratje, delat grem za dom!“

Ant. Aškerc.

© Jasna Poljana. ©

(K jubileju L. N. Tolstoja.)

Velika zmešnjava je današnji svet, boj in sovraštvo na vseh straneh. Živimo v dobi velikih političnih, narodnih in socialnih nasprotij. Čimbolj so se probujali narodi, tem silnejše je postalo javno mnenje, javno življenje se je razvilo, beseda in tisk sta dobila v organizirani družbi večjo veljavo. Vprašanja, ki so se nekaj obravnavala v kraljevskih palačah, v škofijskih dvorih in v vseučiliških prostorih, daleč od priprostega ljudstva, se obravnavajo danes na shodih, v časopisih in javnih predavanjih. Ono ljudstvo, ki je bilo nekaj le poslušna masa, je postalo odločujoči faktor in izraža javno svoje mnenje ter izpreminja stare uredbe sebi in svojemu času primerno. Toda mnenja in prepričanja so različna, kakor so ljudje na svetu različni. Naše mnenje in prepričanje lahko izhaja iz napačnih nazorov, pogosto sloni na osebnih interesih in je pogosto odmev naših predsodkov. Resnica, ona

hčerka nebeška, ki tava za njo izgubljeno človeštvo že toliko število let, se skriva v nedosežnih daljavah in kliče utrujenemu človeštvu: za menoj, za menoj! In mi hočemo za njo, mi gremo za njo. Toda pota so različna, kakor so različni nazori, mnenja in prepričanja. In tu prihaja človeštvo med seboj v boj, človek s človekom, narod z narodom, sloj s slojem. Toda človek ne hrepeni samo po resnici, ampak tudi po pravici. Mnogo zla je na svetu in trda je zemlja, ki po njej tavajo sinovi Adama. Zakaj? Ker ni pravice. In pravica, kliče in vabi za seboj iz daljave vse, ki jo potrebujejo. In zopet so pota k njej različna, kakor so različni nazori, mnenja in prepričanja. In tu se glasi klic: pri nas je resnica, in tam se glasi klic: tu je resnica, in drugod vabijo: pri nas je pravica in drugi se oglašajo: mi imamo pravico. In začne se boj in raste bolj in bolj. In iz vsega tega je stopil v ospredje današnjih dni boj o namenu in pomenu človeka, o bogu in življenju: verski boj. Vse to pa je boj med starim in novim, med tradicijo in reformo, med zastarelimi institucijami in med razvojem. Naj ne omenjamo bojev, ki se gode iz dobičkaželjnosti med konfesijo in konfesijo, med državo in državo, med narodom in narodom, pomislimo rajše na boje, kjer se gre res za resnico in pravico: boj med cerkvijo in vedo, boj med kapitalistom in proletarijatom, boj med vlado in narodi. In tako je velika zmešnjava današnji svet, boj in sovraštvo na vseh straneh: človek proti človeku, narod proti narodu, sloj proti sloju. To je delo hitro rastoče in napredujoče kulture. In ni mogoče drugače, ni mogoče drugače, pravimo, dokler... Ni mogoče, da bi en človek danes razrešil in odločil boj, ki ga bije tisoče in milijone ljudi na vseh krajih obširne zemeljske kroglice. Ni mogoče, da bi povedal resnico vsem in dal pravico vsem. Življenski boj je veliko preresen, kultura previsoka in človeštvo je veliko presebično, da bi mogla biti ena resnica in pravica za vse. In glejte: tu je prišel glasnik, ki je povedal resno besedo: ako kultura tako onesrečuje človeštvo potem to ni kultura, ampak nekultura. In zdi se mi, da sredi te zmešnjave, sredi te hitro rastoče, plodne in uničujoče, sovraštva in bojev polne kulture, vstaja kakor iz temne noči: Jasna Poljana. Jasna Poljana, ki govori oni nauk, kakor ga je nekoč po ustih mladega judovskega učenika izpregovorila nazaretska idilična pokrajina. In kakor se je nazaretska idilična bajka dopadla od kulture prenasičenemu, ljubezni praznemu in bojev polnemu staremu veku. Tako je začul utrujeni, moderni svet glasove iz Jasne Poljane. Boj, sovraštvo, kri in kletev, gnus in smrad se je valil po svetu — na Poljani pa je bilo jasno. Ta jasna Poljana se je posmejala z ljubeznivim smehom borečemu se svetu in njegovi kulturi. „Kam se pehaš in kaj se boriš?“ je izpregovorila. „in kaj iščeš daleč od sebe, ko imaš vse v sebi, o človek! Čemu se motiš s posvetnim bogastvom, čemu se slepiš z lažmi. Glej, v tebi živi kraljestvo božje, ki si ga uničil sam v svojo nesrečo. Oživi ga in živi v njem in boš živel, kakor kralj v svojem kraljestvu. Imel boš boga in sebe in bosta eno. Tako je izpregovorila

Jasna Poljana. In svet se je spomnil, da je skoraj pred 2000 leti mlad judovski rabin učil isto in so ga zato pribili na križ. In prišli so ljudje, ki so rekli, da so „nasledniki učenika ljubezni“, napisali so skupaj učene knjige, izmislili so si bajke in so v imenu boga morili ljudi, ki jim niso verovali. S tem so pokopali kraljestvo božje, ki je bilo prišlo na svet, kakor težko kamenje so cerkve navalili nanj. In tlačeno človeštvo je trpelo, borilo se je in morilo, dokler se ni izpametovalo. Toda dedščina temne preteklosti je ostala: cerkev in vlada. In tu se je oglasila Jasna Poljana: ne pobijajte, ne morite, je bil prvi nje klic. „Ne uničuj zlo z zlim! Poišči v sebi svoj mir in srečo, in živi tako, da pojdejo drugi za Teboj. Z ljubeznijo in dobrim delom se bo vrnilo božje kraljestvo na svet, kar ni mogoče takoj, prinese čas.“ Glasnik z Jasne Poljane je bil Lev Nikolajevič Tolstoj. Tam sredi Rusije med pristnim, priprostim narodom je ležala Jasna Poljana, in ko se je zjasnilo na njej, je šel nje glas po svetu. In danes ob 80letnici*) velikega učenika se ozirajo tisoči, da, milijoni na Jasno Poljano in jo v duhu pozdravljajo. Mislim, da je i po Slovenskem malo ljudi, ki bi ne poznali imena Tolstoj, ki bi ne bili čitali njegovih del in ne poznali njegovih nazorov. Ni tu niti mesta, niti časa, da bi se spuščali natančneje v razmotrivanje Tolstojevih nauk. Med nešteti častilci pozdravlja S. M. velikega misleca, kot enega najvplivnejših ljudi sedanje dobe, kot enega prvih boriteljev za načela S. M., kot moža, ki je človeštvu jasno pokazal pot iz zmešnjav bojov in trpljenja v lepše in srečnejše življenje. V vseh jezikih se čitajo danes njegova evangelija in spisi, ki s trdnim prepričanjem in z jekleno doslednostjo označujejo njegov nauk. Njegovo „kraljestvo božje v nas“ je knjiga, ki je zmožna prenoviti svet. V nešteti spisih in listih je govoril Tolstoj svojemu narodu in človeštvu, tisoči so romali in romajo še na Jasno Poljano pozdravljat velikega misleca. Po svojem nauku in življenju je Tolstoj najboljši kristjan, zato je bil naravno izključen iz ruske cerkve in ruska hierarhija se je potrudila na vse načine, da bi zabranila oslavo njegove 80letnice. Toda Tolstoj je danes kralj v svojem kraljestvu in Jasna Poljana razjasnjuje danes polovico zemeljske kroglice. Dasi se današnji svet v mnogem ne strinja z naukom Tolstoja, eno je, kar stoji: Tolstoj je našel pot, po kateri je osvobodil in osrečil sebe in mnoge, in to je mnogo; njegovo kristjanstvo vpliva kakor hladilni lek na rane, razboljene in trpeče moderne družbe. Njegova priprosta in naravna filozofija, ki kliče človeka k naravi in priprostosti, si osvaja srca. En stavek njegov pogosto vpliva silnejše, nego cele knjige. In zdi se mi, da bo Jasna Poljana ostala za vselej kakor svetla luč v razvoju človeške družbe.

*) L. N. Tolstoj je bil rojen 8. septembra 1828. l. Svoje prve spise je izdal l. 1854, ki so mu takoj pridobili ime med prvimi pisatelji. Največja njegova dela so „Vojna in mir“, „Ana Karenina“ in „Vstajenje“. Od l. 1870 naprej se je začel Tolstoj pečati z verskim vprašanjem in je s svojim novim kristjanstvom probudil svet.

Slov. sekcija S. M. je takoj v začetku stopila v zvezo z velikim ruskim mislecem in je dobila od Leva Nikolajeviča takoj laskav odgovor. S. M. je bila torej prva slovenska korporacija, ki je mogla iskati zvez z veliki duhom bratskega ruskega naroda. Tudi k letošnjemu jubileju je na Slovenskem S. M. prva pozdravila jubilaranta.

Svobodna misel na prižnici.

(Dopis iz Železnikov.)

Prvi zaupni sestanek Svobodne Misli v Ljubljani nas je presenetil vsled nepričakovane obile udeležbe. Presenetil pa je tudi klerikalce in duhovščino še posebej. Dasiravno so se v svojih listih delali nedotakljive in vzvišene ter pisali o svobodnem gibanju kot o brezpomembnem in za nje neškodljivem pojavu, jih je vendar v resnici, na samem, močno grizlo, ker so videli, da tudi na Slovenskem že gineva slepa vera, njih najmočnejša in zadnja opora. Kako hudo jim gre za kožo, so dokazali s tem, da so poslali v boj svojega prvega svečenika, ljubljanskega škofa Jegliča.

Pribiti se mora: Škof Jeglič je v Železnikih 11. vinotoka 1908 prvokrat¹⁾ na prižnici govoril proti Svobodni Misli. Da pa bodo verniki tudi videli, kakšno je glasilo Svobodne Misli in se tako lažje izognili pohujšanju, je prevzvišeni prinesel naš list, Svobodno Misel, s seboj na prižnico in jo kazal svojim poslušalcem. S tem je dal vsej kranjski duhovščini direktivo, kakšna naj bo vsebina njenih cerkvenih govorov v prihodnjem času. Liberalci in socialni demokratje so že obrabljeni. Kakor bi bili izumrli, tako se bode molčalo o njih, kakor se sedaj molči na primer o Jurčiču, ki so ga pred leti nedeljo na nedeljo na prižnicah blatili pobesneli fanatiki.

Vsebino škofovega govora pač ne bomo pobijali, ker se tudi ne da znanstveno diskutirati o tistih zmedenih in napol nerazumljivih izbruhih, ki jih je Jeglič serviral Železnikarjem.

Le par biserov njegovega zmerjanja naj bo tu zapisano, da bodo lahko naši somišljeniki z nasmehom brali, kako pobija Svobodno Misel najvišji dušni pastir na Kranjskem. Dva argumenta ima škof. Prvi je psovka. Lažnikov, grdob, malopridnežev kar mrgoli. Drugi pa je fanatični nastop, ki pri katoličanih še največ vpliva, ki je pa vedno simptom slabosti. Poslušajmo torej!

... pri nas je vse dokazano, na njih strani pa sama laž. — ... Häckel, največji malopridnež sedanjega časa. — Trubarja

¹⁾ Že preje kot v Železnikih je ljubljanski škof razsajal proti Svobodni Misli v Žireh; tudi tu je kazal vernim ovčicam raz prižnice Svobodno Misel. — Opomba uredn.

moramo zaničevati. Ljubljancani mu bodo pa postavili spomenik. Te grdobe. — Naši svobodomiselnici znajo svobodno lagati. — Kar eden učenjak reče, to drugi ovrže in se laže kaj drugega. Cerkev pa vedno isto uči i. t. d. i. t. d.“

V takih blodnjah je govoril škof kar celo uro. Edine misli, ki jih je povedal prvi teolog na Kranjskem, so sledeče:

Dokaz božjega bitja. Življenje je iz življenja, torej je človek od Boga. Ta stara hipoteza, s katero nas teologi že toliko časa dolgočasijo. Kajti četudi filozofiramo o začetku razvoja, tedaj hipoteza še ni nikak dokaz, da je Bog ustvaril prvi atom. Če so se teologi rešili na transcendenčno polje, niso še s tem dokazali Boga. Dokazati se pravi rešiti vprašanje z razumom. In ako teologom tudi pustimo njih Boga, vendar na vprašanje odkod? ne vedo drugega odgovora nego: od večnosti. In zopet je vprašanje odprto. Kaj je večnost? In predvsem, kdo pa jim je zaupal, da je Bog od večnosti. Ali je to dokaz?

Dalje: Dokazal je škof, da je živel¹⁾ Janez Nepomuk in da je svetnik. Njegov jezik je bil po preteku mnogih let še nestrohnjen. Tu moramo škofu le svetovati, naj si natančneje prečita 5. štev. Svobodne Misli letošnjega letnika.

Tretjič pa je škof dokazoval, da ne bode gibanje Svobodne Misli nič škodovalo katoliški cerkvi. (Zakaj pa se ga potem tako boji.) Mnogo je vedel povedati o pobijanju in požiganju in o drugih grozodejstvih, s katerimi se je preganjala in brezvpešno zatirala vera. No, tu je stvar jasna. Ravno cerkev ima na vesti največja grozodejstva in ravno ona je z ognjem in mečem razširjala „nauk ljubezni do bližnjega“. Škof postavlja resnico na glavo. Kaj misli res, da mu dobro pristojta takšna pustna šala?

Tako se bode sedaj pridigovalo po slovenskih cerkvah. Nihče ni bolj vesel te nove snovi kot naša neiteligentna duhovščina, ki v soboto pohlepno hrepeni po kaki novi misli za nedeljsko pridigo. Zato pa se tudi s svojimi najostrejšimi zobmi zagriže v kak nov kos, ki ga ji življenje vrže pred noge.

¹⁾ Zgodovinska kritika je popolnoma jasno dokazala, da „svetnik“ Janez Nepomuk sploh nikdar ni živel. Mi smo v 5. štev. letošnjega letnika tudi razpravljali o tej stvari. Jasno smo dokazali, da je to gorostasna laž, da bi bil „svetnik“ Janez Nepomuk katerikoli živel. Ker se ljubljanski škof tako zanima za Svobodno Misel, da jo nosi celo s seboj na prižnico, gotovo mora poznati tudi njeno vsebino. O tem nam priča tudi njegova pridiga v Žireh in Železnikih, ko je na prižnici pobijal zgodovinsko resnico o Janezu Nepomuku ter skušal tudi dokazovati, da je Janez Nepomuk v resnici živel; zaeno se je škof jezil nad Svob. Mis., ker si je upala pisati resnico. Če bi bil ljubljanski škof resnicoljuben, bi se moral prej, kot kaj takega trdi, prepričati, ali so njegove trditve resnične; In da „svetnika“ Janeza Nepomuka na svetu res nikdar ni bilo, o tem bi ljubljanskega škofa lahko poučil zadnji kaplan na Češkem. Zgodovina in celo klerikalni zgodovinarji sami so prisilili češke klerikalce, da morajo priznati, da „svetnika“ Janez Nepomuk res nikdar ni bilo na zemlji. Svobodna Misel je pisala čisto resnico. Kdor danes še trdi, da je „svetnik“ Jan. Nep. živel, pa noče poslušati zgodovinske resnice, ki pravi nasprotno, tak človek je v očeh poštenih ljudi trdovraten lažnik. Opom. uredn.

Nikomur pa ni to bolj po godi kakor nam. Ni je boljše atmosfere za razvitek dobre ideje, nego mnogo sovražnikov, kolikor mogoče mnogo in fanatičnih sovražnikov. Boj je napovedal Jeglič, boj do skrajnosti (njegove besede). Veselje za nas, veselje do skrajnosti.

Edino to nas žalosti, da nam vodja naših klevetnikov prav nič ne imponira. Jeglič je morda dober teolog in sramota zanj, če ni. In tudi o tem smo prepričani, da v sveti jezi napada brezverce, da je sam zelo veren. Ali tega očitati pa se mu ne more, da bi bil velik inteligent. Niti Cankarjeva grmada, niti gonja proti Prešernovem spomeniku ne vesta nič o tem. In njegovo pojmovanje o Trubarju (glej zadnji pastirski list) je nov dokaz, da škof ni posebno globok duh. Če ni, kakor je Svobodna Misel že pisala, kmečko naiven. Mi pa smo navajeni in ljubimo močne, duševno jake nasprotnike. Le v takem boju se posebno dobro počutimo.

Z veseljem torej pozdravljamo katoliški fanatizem, ki nam grozi z gonjo. In hvaležno se bomo vsikdar spominjali dneva, ko je naš list raz lece pozdravljal verne katoličane.

© Kaj hočemo? ©

Referat obč. Lotriča na ust. sestanku „Krajevne skupine slov. sekcije S. M. v Pragi“ dne 6. novembra t. l.

Svobodomiselno gibanje vzbuja po celem Slovenskem glasen odmev. Na eni strani vživa Svobodna Misel simpatije, na drugi strani pa provzroča propagiranje svobodomiselnih idej velik odpor, fanatično sovraštvo. Voditelji tega odpora napovedujejo Svobodni Misli boj do skrajnosti. Če bi od svojih sovražnikov klerikalcev pričakovali, da se bodo bojevali proti nam pošteno ali celo kavalirsko, bi bili jako naivni. Mi se zavedamo, da so „najnedolžnejša“ klerikalna sredstva: zahrbtnost, denunciacije, laž in podobno.

Oficijelno vojsko proti S. M. je izzval sam ljubljanski škof s tem, da hodi po deželi, ne da bi morda sejal ljubezen, ampak da celo iz prižnic neti med nevednimi ovčicami, strupeno sovraštvo proti svobodomislecem. Pri takih prilikah se ne ozira dosti na to, da bi se mogla ravno po „hišah božjih“ razlegati resnica, „hčerka božja“. Kakor bi se ga bila polastila neke posebne vrste manija, tako se razburja nad svobodomisleci. Ravno v tem škofovem nastopanju proti S. M. se da opaziti simptome njegove verske histeričnosti. Ko bi škof vrgel tudi svojo biblijo na ogenj — kar pa ni pričakovati — ter segel po knjigi prirode, bi ne proklinjal svobodomiselnega gibanja, ampak bi ga še blagoslovljal.

Razvidno pa je že iz tega škofovega nastopanja, da se mora iti za zelo važen problem, na katerem je tudi cerkev ali bolje duhovništvo jako interesirano. Od kod ta velika nasprotstva? Zakaj ta boj?

Družba, veda, življenje gredo svojo pot kakor jo jim določa razvoj. Zato pa ljubljanski škof opravlja Sisifovo delo, ker se bojuje proti gibanju S. M., katero gibanje se je porodilo iz življenskih potreb moderne dobe in ima svoj trden temelj v razvoju samemu.

Mi vidimo, da sedanje človeštvo vedno glasneje kliče po svobodi, da jo vedno resneje zahteva. Stremljenje po osvoboditvi je vsesplošno. In da se to gibanje ravno v današnji dobi zopet tako intenzivno pojavlja, je vzrok predvsem ta, ker človeštvo bolj kot pa kdaj prej občuti silno zlo, ki prihaja iz krivičnih družabnih naredb, ki ravno slone na nesvobodi, na nasilju, iz katerega izhaja vsako zlo.

Moderno človeštvo pa hoče odstraniti to zlo, ker hoče živeti lepo in srečno življenje, zahteva za vsakega člana človeške družbe enako pravo na tako življenje, ki odgovarja človeškemu dostojanstvu. Moderna družba vedno težje prenaša veliko težo nasilja, katero jo duši in jo ne pusti dalje k sreči. Kakor mora tlačiti sedanje človeštvo peščica parasitov, ki noče opustiti od nasilja, ker bi drugače izgubila svoje predpravice.

Moderna družba je trdno prepričana, da se dá na svetu vse izpopolniti in izboljšati, da se dá tudi odstraniti zlo, ki vnesrečuje ogromno maso človeštva. Peščica ljudi pa, ki ima na razpolago oboroženo silo, hoče, da to zlo ostane i nadalje, samo da se njej dobro godi. Toda čimbolj se zaveda ljudstvo prave ljudskosti, tembolj glasno pravi, da hoče biti samo svoj gospod, da hoče samo odločevati o svoji sreči, da se hoče vladati samo ter da ne more priznati druge oblasti nad seboj kot ljudsko voljo. Ljudstvo že poizkuša otresti se teh škodljivih kuratorjev, četudi ti trdijo, da je to božja volja tako, da nad njim vladajo, da skrbe za njegov svetni in nebeški blagor. Ljudstvo vedno bolj spoznava te goljufive kuratorje, ki mu zabranjujejo svobodni razvoj k boljšemu, srečnejšemu življenju, katero si hoče urediti na temelju človekoljubja in razuma.

Mi moderni ljudje zahtevamo srečo za vsakogar, da bo vsak živel lepo prijetno življenje, zato si pa hočemo priboriti svobodni razvoj, ki nas popelje k napredku, k pravi ljudski kulturi, ki je, kakor pravi pisatelj Krejči, lepa, krasna, prijetna forma življenja. Mi hočemo, da bi bil take oblike življenju deležen vsak človek, ker vsi smo i sinovi iste matere zemlje in moramo imeti vsi enako pravo na njene sadove, enake pravice in pogoje k sreči, k prijetnemu življenju, ki je naš namen.

Kako pa pridemo k prijetnemu življenju? Razmotrivajmo sledeče: Družba sestoji iz posameznikov. Da družba sploh obstoja, morajo obstojati posamezniki. Da pa slednji morejo živeti, jim je potreba življenskih sredstev, katera se pridobe

z delom, proizvajanjem. Glavna naloga družbe in s tem vsakega posameznika je delati, pridobivati, jemati od matere zemlje to, česar je za življenje potrebno. Toda deloma po naključju, največ pa na krivičen način, so si posamezniki prilastili izključno pravico slobodnega razpolaganja z živlenskimi sredstvi. Prilastili so si zemljo, proizvodna sredstva in s tem prisilile tiste, ki ničesar nimajo, da morajo hoditi njim delat, njim proizvajati in živeti od tega, kar jim dajo dotičniki. Ti pa jim dajo le toliko, da životarijo, sami pa imajo vsega preveč. Večina trpi bedo, peščica pa ima vsega v izobilju toliko, da bi vsem še preostajalo. Da pa se take skrajne nezdrave in človeštvu škodljive razmere tako dolgo vzdrže na površju, je vzrok ta, da ima dotična peščica izključno pravico razpolagati z oboroženo silo.

To je bilo vedno tako in je še danes. Suženjstvo obstoja še vedno in je bilo eno glavnih temeljev, na katerem je do danes stal še vsak t. zv. kulturni družabni sistem. Istotako sloni na suženjstvu naš družabni red, samo da ima sedaj suženjstvo ime namezdništvo. Bistvo je ostalo, izpremenila se je le oblika. Zato pa je zgodovina stalen boj potlačenih, bednih proti izkoriščevalcem.

Da pa bi človeštvo dospelo do srečnega prijetnega življenja je prvi pogoj, da se zagotovi vsakemu glavne življenske zahteve. Za to se gre v tem boju v prvi vrsti. Ta boj je vedno hujši, čim bolj se bliža svojemu koncu. Bliža pa se svojemu koncu vedno hitreje, ker so mase vedno bolj zavedne, vedno bolj izobražene pri današnji popularizaciji prosvete. Življenske razmere se bodo bistveno izpremenile s pomočjo demokracije; to morejo prav pojmovati le svobodno izobraženi ljudje, samozavestni ljudje; demokracija je brezpomembna za ljudi suženjskega značaja.

Kolikor bolj je masa izobražena, tembolj se bliža svoji zmagi. Tega boja za osvobojenje danes ne premaga nobena reakcija več. Socijalne ideje se širijo zmagoslavno. Življenske sile teh idej ni mogoče uničiti. Socijalizem je opravičen, potreben, nepremagljiv. Socijalizem naj ima že kakršnokoli obliko, mora izvesti demokracijo državnega ustroja, da more bistveno izpremeniti gospodarske razmere.

V najožji zvezi s to izpremembo pa se mora nujno izvršiti tudi mišljenska revolucija. Morajo se izvršiti bistvene izpremembe na verskem, filozofičnem, moralnem in znanstvenem polju. Ne gre se namreč le za enotno osvobojenje, ampak za splošno osvoboditev, ker le tako se pride do zaželenega cilja. Zato pa se osvobojenje na posameznih poljih mora vršiti harmonično in se vzajemno podpirati.

Treba pa je pri tem delitve dela. Svobodni Misli pripada v prvi vrsti mišljenska revolucija.

Spoznavši na temelju vede pravo dno socialnih razmer, hoče s svojo kritiko in mišljensko revolucijo sodelovati pri socialnem in političnem osvobojenju. Hoče vstvariti razumne življenske zakone.

Izhodišče S. M. je ljudska sreča. Ako hočemo biti srečni, si moramo osvojiti pot k sreči. In vse nesrečnike privedi do tega, da se ne bodo vdajali v svojo nesrečno usodo, ampak da se jih prepriča, da bi bili lahko srečni vsi. Da pa nas bodo razumeli, jih moramo izobraziti, učiti, odpreti jim oči.

S pomočjo izobrazbe k svobodi in srečnemu življenju. Boj za osvobojenje je sedaj glavna naloga moderne družbe. Kdor hoče biti koristen član človeškega rodu, se mora udeleževati tega boja po svojih močeh, to je njegova moralna, človekoljubna dolžnost.

Boj za svobodo je glavna naloga vsega človeštva, toraj tudi posameznih narodov in njih pripadnikov. In to je predvsem tudi naša naloga, kot sinov zatiranega, suženjskega slovenskega naroda. Mi v prvi vrsti se moramo udeleževati tega boja za svobodo, ki prinese tudi našemu nesrečnemu narodu srečno bodočnost. Naša dolžnost je, da se borimo za osvobojenje svojega naroda. S tem se borimo za srečo človeštva sploh in to nalogo nam nalaga človekoljubje.

Moramo izobraziti predvsem sebe, da bomo potem lahko izobraževali narod, da bo umeval sedanjo dobo, da mu bodo sadovi ljudske kulture tudi koristili.

Tudi pri nas dela S. M. pot duševni svobodi in pripravlja predvsem mišljensko revolucijo. Hoče pa iti roko v roki z vsemi tistimi, ki delujejo na polju socialnega in političnega osvobojevanja.

Sedanja naloga S. M. pri nas je še bolj negativna. Borimo se in se bomo še bolj borili proti katoliški cerkvi, ki je zaščitnica vsakega nasilja, poslušna služkinja vsakega absolutizma. Hočemo delovati z vsemi močmi na njeno uničenje, kot družabnemu razvoju in napredku skrajno škodljive institucije. Cerkveni nazori so se razvijali do XIII. stoletja. Moderne življenske razmere pa ne temelje na idejah od XIV.—XV. stoletja. Radi tega boj je neizogiben.

Zato pa, ako hočemo, da bo tudi naše ljudstvo dospelo k pravi kulturi, lepši bodočnosti, svobodi, sreči, mu moramo z izobrazbo vzeti vero. Vera dandanes ni več kulturni faktor. Ako pustimo namreč ljudstvu njegovo vero, izročamo ga s tem na milost in nemilost klerikalizmu. Zato pa mora nevera razglodati korenine, iz katerih pohaja vera našega ljudstva. Ljudstvu moramo odpreti oči, da bo spoznalo ničevost in smešnost nebeških utopij in znalo prav ceniti pozemeljsko življenje. Hočemo delovati s prosveto, vzgojo, vedo. Prava izobrazba se more izvršiti le na podlagi skepse. Zato pa moramo najpreprostejšim ljudem vzbujati verske dvome, ker ti vodijo k napredku in kulturi, v čemur nam jasno govori zgodovina, učiteljica človeškega rodu. Izobrazba bo vzela ljudem škodljivo vero, dala pa jim bo zlahtnejši čuti.

Ljudje bodo spoznali, da nevera ni nič hudega, ampak nekaj dobrega in zelo koristnega. Naš narod veruje še vedno v božjo pomoč in je vdan slepi pokorščini. Naučimo ga, da bo

veroval v sebe, da se bo zanašal na sebe, da se bo otrešel pokorščine, da se ne bo več plazil po kolenih in se pripogibal do tal, ampak da bo samozavesten, da ne bo več prosil, ampak glasno zahteval.

Budimo v narodu nezadovoljnost z vsem obstoječim. Nezadovoljnost rodi napredek. Revolucijonirajmo mišljenje mas. Mišljenska revolucija se mora pri nas temeljito izvesti, ker ona provzroči splošni preporod, ko napoči tudi pri nas veliki dan svobode. Hočemo narediti naš narod moderen, napreden, svobodomiseln. Zato pa poderimo vse staro in zidajmo novo. Zlomiti moramo suženjstvo in vstvarjati srečo.

To so naloge S. M., za katere hočemo delovati z vsemi silami.

Ako se ozremo na poslednji dve gibanji za svobodo: francosko revolucijo in l. 1848, vidimo, da nista vzbudili v našem narodu skoro nikakega odmeva, ali pa čisto neznatnega. Pripravlja pa se nov velik preporod; hitrih korakov se bliža. Ne zamudimo časa, delajmo, da nas velika doba ne najde nepripravljenih. Veliko truda, mnogo dela nas čaka. Zato si je treba delo razdeliti. Oprimimo se dela z vstrajnostjo in ljubeznijo. Učimo se, izobrazujmo se, pripravljajmo se, da bomo mogli res kaj koristnega narediti za narod. Čas zahteva resnih ljudi, ljudi dobre volje. Moramo predvsem odstraniti hinavstvo in laž naših koruptnih razmer. Zato pa mora biti naša lastna življenska praksa jasen odsev naših principov. Nihče med nami ne sme delati razlike med teorijo in prakso, ampak vsak naj dela tako, kot mu narekujejo njegove misli, njegove ideje. Ljudje dvojnega obraza ne bodo imeli prostora v našem krogu.

Ustanoviti si toraj hočemo: Krajevno skupino slovenske sekcije S. M. v Pragi. Ta je neodvisna v svojem delokrogu od sekcije, ki je zopet država v državi v ozirom na mednarodno organizacijo S. M.

V krajevnih skupinah se nekako tesneje združujejo nasprotniki reakcije dotičnega kraja ali okrožja. Shajajo se v zmislu § 2. zb. z dne 15. novembra 1867, kot bi bile ti politične organizacije, kar pa naše organizacije odločno niso, ampak je le njih zunanja oblika podobna imenovanim. Svobodomiselnna združenja zasledujejo čisto kulturne cilje in organizirajo ljudi, ki v svojih idejah harmonirajo.

Član naše skupine je lahko vsak svobodomislec. Letni prispevek na osrednji odbor za propagačni fond je K 1.20.

Kdor se prikladi in plača je, član in dobi v potrdilo legitimacijo. Mislim, da je najbolje, da se tisti člani, ki so nocoj pristopili, pomenijo in določijo čas prihodnjega sestanka, na katerem se bo izvolil odbor in se določilo vse potrebne zunanosti.

Glede krajevnne skupine pa se mi zdi umestno pripomniti tista navodila. Shajali naj bi se člani krajevnne skupine vsakih 14 dni. Vsakikrat naj bi se vršilo predavanje, in sicer v prvi vrsti v najvažnejših vprašanjih svobodomiselnega gibanja. Tudi voditelji

češke in nemške sekcije so obljubili, da nam bi predavali. Večina itak razume češko. Kdor pa še ne, se bo pa naučil. Sploh ne zamudimo tu v Pragi prilike, nabirati si sadov izobrazbe. Udeležujmo se intenzivnega duševnega življenja, ki vlada v Pragi. Hodimo tudi na prireditve čeških in nemških krajevnih skupin v Pragi. Tu smo vedno dobro došli gostje.

Mislím, da bodo i v naši skupini češki in nemški svobodomislecí istotako dobrodošli gostje in da jim bo v eventuelni debati slobodno izgovoriti v svoji materinščini. Brate Jugoslovane pa še posebno vabimo v svoj krog.

S predavanji, debatami, razmotrivanji in prijateljskimi pogovori se bomo med seboj izobraževali. Tu v Pragi se lahko svobodno razvijamo. Slana, ki je padla na našo domovino, nas ne sme zamoriti.

Kadar pa gremo domov, bomo še bolj intenzivno delovali za S. M. Smo mladi in z mladostnim ognjem bomo širili svobodomiselné ideje med mladino. Staro generacijo pustimo spatí dalje, saj bo kmalu brezpomembna. Sicer bi pa itak ne razumela naših idej in ciljev.

Čutimo v sebi dovolj síle in moči. Zato pa hočemo delovati vztrajno, neustrašeno, brezobzirno. Mi ne poznamo kompromisov, ampak le boj. Delajmo, in tudi na Slovenskem bo postala S. M. javna moč prve vrste, ki bo uklonila tilnik reakciji. Naša akcija je šele v pričetku in ne moremo sloviti že zunaj kot n. pr. francoski svobodomislecí. Zato pa se hočemo tembolj bojevati. Dan zmage za S. M., — dan svobode za slovenski narod mora priti in ni več daleč.

Razvoj ljudskega mišljenja, Svobodna Misel in moderni človek.

Na ustanovnem shodu krajevne skupine Svobodne Misli v Pragi, referiral
tovariš Kisovec.

ga danes inteligenta, ki bi ne opazil, da stojimo v popolni verski krizi, da današnje dogmatično učenje raznih cerkvá ne odgovarja čuvstvom in človeškega srca in njegovemu jasnemu razumu. Izobražen človek vidi pred sabo razpotje, kateriga se ne more izogniti. Ali ima tedaj voliti staro tradicijonelno pot, po kateri je hodil naš narod stoletja, to je verovati v dogme, nadnaravne moči, svetnike, nebo, peklo i. t. d., ali pa si izbrati novo pot, katero mu kaže njegova jasna pamet, njegov zdrav razum in katero oznanuje novo kulturno gibanje, namreč Svobodna Misel.

Pri tem pa vidimo, kako se boljbolj kloni naša inteligenca, predvsem naša napredna omladina, na drugo svobodno pot, za spoznavanjem resnice, za osvobojenjem vseh spon, ki uklepajo njeno svobodno voljo in svobodno politično, socialno, pred vsem pa versko prepričanje in naziranje.

In v teh naprednih vrstah, ki se hočejo svobodnejše razvijati, ki si skušajo notranje svoje prepričanje izpolniti tako, da odgovarja razumu, vedi in znanosti, je iskati pristaše, dasi še ne povsod odkrite, vendar vsaj tihe somišljenike Svobodne Misli. V njihovih dušah se bije boj med starimi in novimi nazori, boj, ki je vedno ljuteji in končuje z zmago modernega svetovnega naziranja nasproti dogmatičnemu krščanstvu.

I. Enaki boji med različnimi nazori so se odigrali vedno v duši ljudstva, kadarkoli je stalo na pragu novega kulturnega življenja. Ako pogledamo v prazgodovino človeštva, srečamo človeka še napol podivjanega, brez kulture, brez širšega družabnega življenja, brez vsakega duševnega povzvišenja in z najprimitivnejšim duševnim življenjem, nazivanim

fetišizem

ki je pač jasen odsev njegovega enostavnega, svetovnega naziranja. Njegov razum ni segal še tako daleč, da bi mogel pojasniti vse naravne pojave; celo najnavadnejši predmeti so mu bili nekaj, kar mu je vzbujevalo strah, spoštovanje in nerazumljivo bitost. Zato je s svetim strahom poljubljal fetišist svojo mater — zemljo, častil posamezne živali, vode, drevesa, celo kamen, ob katerega se je izpodtaknil na poti, je vzel seboj domov, da bi s častenjem potolažil božanstvo, katero ga je po njegovih mislih spominjalo. Vsak navaden predmet je bil tem prvim ljudem posebno božanstvo, posebno bitje. Na to prvotno stopnjo ljudskega mišljenja nas spominjajo še danes nekateri divji narodi Afrike in Azije, ki imajo še sedaj fetišistovske verske predstave ali pa ako se spomnimo na otroka, ki se udari ob kamen ali kakšen drug predmet in ga hoče v svoji naivnosti z udarcem kaznovati ali pa iz strahu od tam potegne, nas ta fakt istotako nehoté opozori na naivno pojmovanje stvari in srca pri nerazvitem duševnem obzorju.

Kolik korak mora zaznamovati človeška misel pri tem, da se je oprostila teh priprištih, toda nesmiselnih nazorov in si ustvarila novo obzorje! Proces se je sicer vršil polagoma, toda vedno sigurneje, dokler ni

politelzem (mnogoboštvo)

nadomestil popolnoma stari nazor in zadostil zahtevam človeškega duha. Mesto navadnih predmetov, katere je človek po božje častil v dobi fetišizma, si je njegova domišljija ustvarila novo versko naziranje ter častila nadnaravne sile in moči, katere bi naj predstavljali ti posamezni elementi. Ne več drevo samo, reka, potok,

morje zvezde, ampak nadnaravne sile lesa, potoka, rek in neba, lesne in vodne vile, zemška in nebeška božanstva, katere so ti predmeti samo predstavljali, so bila ona bitja, katerim je tedanji človek izkazoval svojo vdanost, hvalo, pred katerimi se je tresel in trepetal in katere je molil.

Tako je prihajal politeizem (vera v več bogov) polagoma do najlepšega razcveta; saj je ravno on najlažje mogel zadostiti bujni človeški domišljiji in najlažje zakriti s svojim plaščem razne misterije, v katere človeški razum še ni mogel prodreti. Obenem pa je bilo mnogoboštvo velik pospeševatelj kulturnega razvoja posameznih narodov, predvsem še njihovih višjih slojev, in tako lahko rečemo, da ravno z razvojem politeizma gre vstríc tudi kultura poganskih narodov.

Kako visoko se je povzpelo duševno obzorje tekom stoletij, je pač vsakemu dobro znano, kdor pozna le količkaj grško, rimsko ali pa slovansko bajeslovje, pisatelje in umetnike paganske dobe. Verstvo in morala, katero moramo tu še vedno istovetiti eno z drugo, je imelo dovolj življenske sile, da je zadostovalo človeškemu hrepenenju po neskončnem. Tudi si je znala bujna ljudska domišljija vedno bolj prisposodabljati te božanske sile in jim pripisovati človeške lastnosti, dokler proti koncu politeizma že ne srečamo v teh bitjih več posebljene naravne prikazni, kot solnce, ogenj, zemljo, ampak posebljene človeške lastnosti, vrline in napake.

Toda po tisočletnem delu, po veliki povzdigi kulture, človeškemu duhu ni več zadostovalo politeistično modrovanje, v njegovi duši se je porodilo novo hrepenenje, iskati resnico. Mnogoboštvo, kljub svojemu krasno urejenemu filozofičnemu sistemu, ni moglo več s svojimi pravljičami in nekritično filozofijo vspokojiti vedoželjne duhove in naravna posledica je bila, da so se posamezni izobraženci oddaljevali od tedanjega splošnega svetovnega naziranja, mu stopali v nasprotje s tem, da so mesto neštevilno bogov začeli pripisovati ves postoj svetovnega stroja enemu vsemogočnemu bitju.

Na pozorišče je prihajal nov filozofični nazor, nazivan

monoteizem (enoboštvo),

ker je oznanjeval vero v eno samo božanstvo, od katerega neposredno izhaja svet s svojim najraznovrstnejšim ustrojem. Da je to novo naziranje zadelo na odpor, je samoobsebi umevno; spomnimo se le grškega modrijana Sokrata.

Kljub temu odporu je nov svetovni nazor bolj in bolj pridobival ljudske mase, ker je jasneje odgovarjal ljudskemu pojmovanju nadnaravnega življenja in se bolj prilagajal vsakdanjemu življenju, ker je vpošteval človeške potrebe, njegovo čutečo naravo in odgovarjal njegovemu hrepenenju in čutu po resnici, pravnosti in vzvišenosti. Da je Budizem za tedanje dobe naravnost idealna človeška filozofija, najprikladnejša in

naravnost vzorna npravstvena doktrina in prava socialna religija v smislu enoboštva, bo vsakdo pritr dil. Toda pustimo druge monoteistične vere in pogledjmo samo nekoliko na

krščanstvo,

ki je preostalo nekako 500 let po Budovem delovanju na onem kraju, kjer se dotikajo vsi trije deli starega sveta.

Nihče ne bo odrekal temu novemu kulturnemu pojavu velikih zaslug in pomena za človeštvo, saj je bil njegov prihod neobhodno potreben in neizogiben za tedanjo socialno desorganizacijo. Ljudstvu niso več zadostovali nemi bogovi in njihova brezbržnost, ampak želelo si je mogočnega bitja, pričakovalo je nečesa novega, kar bi mu moglo vspokojiti njegovo duševno neistoto, nezadovoljnost in hrepenenje poznati več, izvedeti resnico. Pot je bila pripravljena po raznih filozofih. Zato je pač umevno, da se je ljudstvo s tako vnmemo oklenilo nove vere, ki mu je zagotavljala odkriti vso resnico, ki mu je zatrjevala plačilo v raju, ki mu je obetala dati popolno tolažbo, obljubljala razkriti vso resnico ter mu dati v vsakem slučaju, v vsaki neistoti, za vsako vprašanje določen in natančen odgovor, precizno in neovrgljivo objasnenje.

Ali se niso torej misleče in po resnici hrepenече množice oklenile z največjim navdušenjem in resnično vdanostjo nove vere, katera jim je zagotavljala dati popolno objasnenje, povsod končen odgovor. Poleg tega je bilo pa še novo verstvo skozinskoz demokratično, socialno, bojujoč se proti vsem zlom v človeški družbi, zahtevajoč fizično svobodo, priporočajoč usmiljenje in podpiranje nižjih slojev, oznanjujoč bratstvo in ljubezen med narodi! In ravno v teh družabnih reformah, katere je prineslo seboj novo kulturno gibanje, leži glavni moment, da se je tako hitro razširilo ter si pridobilo toliko borilcev in ostalo za vse človeštvo tolikega pomena.

To socialno gibanje v začetku tako idealno in v resnici človekoljubno pa je boljbolj izgubljalo svoj prvoten cilj, čimbolj so se posamezni svečeniki začeli oddaljevati od Kristovih nauk in začeli delovati v prospah hierarhije (vlade cerkve). Ne le, da so začele postajati posamezne kristjanske sekte (arjanci, katoliki, pravoslavni, protestantje i. t. d.) ampak tekom stoletij so postali možje, kojih delovanje je stremilo za tem zorganizirati cerkev in jo očistiti in prilagoditi novemu socialnemu položaju.

Toda čimdalje je prihajala človeška znanost, tem težje je, bilo spraviti razumsko življenje v soglasje s cerkvenimi nauki katoliško filozofijo in moralo, dokler niso prišli posamezni

učenjaki z novimi nazori, ki so stali v popolnem nasprotju z vero in njenimi neizpremenljivimi nauki.

Zopet pridemo na prag novega duševnega življenja, na prag nove kulture, novega naziranja, ki se je pojavilo v iskanju in filozofiranju človeškega razuma. Razum se ni več zadovoljeval s tem, verovati v neko vsemogočno nadnaravno bitje, ki odločuje nad njegovo usodo, pred katerim se klanja svet in narodi, ampak je naravnost odpovedal vsako tako slepo vero. Na obzorju se je pojavil

ateizem (brezboštvo),

ki odločno zanikuje vsako eksistiranje kakršnegakoli božanstva.

To novo filozofično naziranje je dalo še večji podnet k nadaljnemu raziskavanju in iskanju resnice. Postajale so nove struje, ki so se začele temeljito pečati z zgodovino vede in filozofije ter globoko proučevale človeško duševno življenje. Začelo se je iskati izgubljenega boga. — Kje ga zopet najti? Ali v nebesih, ki so plod in sad ljudske domišljije, ali na starem Olimpu, na zemlji, ali v naših srcih?

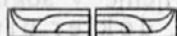
Ta nova vprašanja, ki so se pojavila in se stavila premišljujočemu in raziskujočemu človeku, so zopet rodila celo vrsto svetovnih verskih naziranj in je postavila na popolnoma novo znanstveno podlago. Kolikovrstno obliko je dobila filozofija v novejših dobah, ni treba povdarjati, vsak si naj le predoči številne filozofe in njihove glavne nazore. In videl bo, kako so si posamezni sistemi v nasprotju v splošnem s katolicizmom, v posameznostih pa tudi med seboj ne harmonirajo v pojmovanju in naziranju sveta.

V tej neistoti in neharmoniranju posameznih nazorov pa se je pojavila koncem preteklega stoletja nova kulturna in duševna smer Svobodne Misli, kot močne življenske sile, koje korenine segajo daleč v prejšnja stoletja, ko so ji razni duševni velikani pripravljali pot.

II. Ko bi o ravno tej temi govoril klerikalni dogmatik, tedaj bi se najina nazora v glavni smeri strinjala. Tudi katolik ne more tajiti, da je najnižja, oziroma prva stopnja verstva fetišizem, da se je iz njega razvil polagoma politeizem, kateri je počasi, tekom stoinstoletij prerajal v enoboštvo in da je v daljšem razvoju verskosvetovnega naziranja se razvilo iz enoboštva brezboštvo. V glavnih potezah, pravim, se bo strinjal z menoj.

Klerikalec bi priznal, da je budizem (enoboštvo) naravna posledica razvoja ljudskega verstva iz mnogoboštva v enoboštvo, to je naravni prehod iz verovanja v več bogov v spoznavanje enega samega. Toda kar velja za budizem, za islamizem in druga monoteistična verska naziranja, to ne velja pri njemu za kristjanizem, to ne velja za katoličanstvo.

Konec prih.

Misel. Zato prosimo in pričakujemo od svojih somišljenikov še nadalje vestnih tozadevnih informacij. — Na naše uredništvo prihajajo tudi vprašanja glede raznih tvrdk, ali so dotične češke ali nemške. Dosedaj smo odgovarjali. Znaprej pa naj se slavno občinstvo glede podobnih stvari blagovoli obračati na slovenski akademični društvi v Pragi: „Adrijo“ in „Ilirijo“. Tu se jim bo rade volje postreglo. Mi smo pa itak z delom preobloženi. — Kdor pa hoče na vprašanja, ki spadajo v delokrog Svobodne Misli, odgovora, naj blagovoli priložiti znamko, ker S. M. bi imela potem preveč stroškov, če bi krila take izdatke svojega. — Na vprašanja splošnega pomena pa bomo odgovarjali v listu. — *Gospod M.!* Na Vaše vprašanje, ali Vas morejo oblasti siliti, da daste kot formalen katoličan svojega novorojenčka krstiti, Vam dajemo sledeče pojasnilo in navodilo: Nihče Vas ne sme postavno k temu koraku siliti. Sicer boste sprejeli od okrajnega glavarstva poziv, v katerem se bo zahtevalo, da morate pustiti svojega otroka krstiti v teku določenega termina. Okrajno glavarstvo namreč rado dovoljuje cerkvi koncesije s tem, da nekatere zakone interpretirajo res na prav srednjeveški način. Vi pa dotični poziv pošljite rekomandirano na naše uredništvo. Naredili bomo radi tega priziv na višjo inštanco, in bodete videli, da bo ta inštanca, prisiljena sicer, morala ovreči zahtevo prve inštanca in dotični zakon vporablja v njega pravem smislu. Velika je sicer klerikalna moč v Avstriji, toda do neba ne sega.

Upravišтво prosi vse one, ki so prevzeli „Svobodno Misel“, ali pa naši brošuri „Trubar“ in „Krst sv. Vladimira“ v komisijonalno razprodajo, da nam blagovolijo svoje zneske čimpreje poravnati in nam tako olajšajo naše poslovanje na Slovenskem, kjer se sedaj „Svobodna Misel“ tiska in razpečava.

Oni naši naročniki, ki so že plačali letošnjo naročnino, pa lista niso prejeli, naj ga blagovolijo takoj reklamirati, ker je mogoče, da se je pri preureditvi administracije kakšno ime pomotoma izpustilo iz zapisnika in naslovnika.

Kdor še ni poravnal letošnje naročnine za „Svobodno Misel“, ali pa še dolguje za brošuri, naj blagovoli doposlati dolžni znesek (za II. letnik „S. M.“ 2.50 K, za brošure à 50 vin.).

„SVOBODNA MISEL“

izhaja vsak mesec in stane

za Avstro-Ogrsko:

na leto . . . . . K 2.50

za polleta . . . . . „ 1.30

za dijake in delavce na leto . . . . . „ 2.—

izven monarhije . . . . . „ 3.—

Ako se jih naroči 10 na en naslov, se dobi 1 iztis po vrhu.

Knjigarne in komisijonarji dobe znaten popust.

Naročnina se pošilja naprej.

Na željo se „Svobodna Misel“ pošilja tudi v zapitem pismu, kar stane

4 K na leto.

„Dijaški Almanah 1908/1909“. Eksekutiva nar. radikalnega dijaštva je izdala svoj drugi dijaški koledar, ki je velezanimiv po svoji vsestranski vsebini. Vsakega izobraženca, ki zna ceniti pomen verskega vprašanja, bo gotovo predvsem zanimal kratek, a lep članek „K točki našega programa ‚vera je privatna zadeva‘“. Hočemo navesti en stavek tega članka: „Moramo biti torej nasprotniki vsake cerkve, ker je ovira za vsak napredek, bodisi politični, duševni ali нравni...“ Tudi bibliografija najboljših in za samozobrazbo najprikladnejših del je zelo vestno sestavljena. Članek „Svetovni nazor in šola“ govori o modernih zahtevah, ki se stavijo na šolsko izobrazbo. Sploh je koledar izborno urejen. Priporočamo ga kar najtopleje svojim somišljenikom zlasti pa dijakom, katerim more izborno služiti. Dobi se po knjigarnah in stane 1 krono.

Prvi evropski kongres baptistov se je vršil v Berlinu od 29. avgusta do 3. septembra. Zastopane so bile vse narodnosti (Nemško, Anglija, 600 zastopnikov, Francija, Italija, Rusko, Švica, Švedsko, Norško, Rumunsko, Holandsko, Belgija, Bolgarsko, Dansko, Avstrija 21 delegatov in 7 Čehov.) Dalje so bili zastopniki iz Amerike, Afrike, Avstralije. Gesla baptistov so: Ločitev cerkve od države, svoboda vesti, svetovni mir, poevangeljenje Evrope. Baptisti so torej družba, ki hoče uveljaviti „kraljestvo božje na zemlji“. Shod je dobro uspel.

Tretji shod filozofov se je vršil v Heidelbergu začetkom septembra. Zastopani so bili učenjaki vseh narodov, celo Turki in Japonci. Obravnavala so se važna filozofska vprašanja. Shodi filozofov se bodo poslej ponavljali vsako leto.

L. N. Tolstoj.

Učen je ta, ki mnogo iz knjig zna; izobražen je ta, ki si osvoji najbolj razširjene znanosti in navade svoje dobe; prosvitljen je ta, ki razume smisel svojega življenja.

*

Iz vseh znanosti, ki jih človek potrebuje, je najvažnejša: vedeti, kako imamo živeti, da bi delali kar največ dobrega in kar najmanj zlega.

*

V zasebnem in javnem življenju velja isti zakon: ako hočeš svoje življenje poboljšati, bodi pripravljen: žrtvovati ga.

*

Ne dovoli nikomur, da bi bil posrednik med Teboj in Bogom; nihče ne more biti bližje Boga, nego Ti sam.